

SUV TANQISLIGI SHAROITIDA G'O'ZANING MAQBUL KO'CHAT QALINLIGI VA SUG'ORISH ME'YORLARINING HOSILDORLIKKA TA'SIRI

Ro'ziyeva Charos Hazratqulovna

Osiyo texnologiyalari universiteti

Qabul, media va marketing departamentining

MEJOS bilan ishlash bo'limi mutaxassisi

E-mail: roziyevacharos654@gmail.com

Annotatsiya

Tezisdan suv tanqisligi sharoitida g'o'zaning maqbul ko'chat qalinligi va sug'orish me'yorlarini o'zaro muvofiqlashtirish masalasi yoritiladi. Ko'chat qalinligi, tuproq namligi va sug'orish me'yorlarining o'simlik o'sishi, hosil elementlari hamda suvdan foydalanish samaradorligiga ta'sirini baholashning nazariy-amaliy jihatlari bayon etiladi. Mahalliy tuproq-iqlim sharoitiga mos agrotexnik qarorlarni tanlash zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar

G'o'za, suv tanqisligi, ko'chat qalinligi, sug'orish me'yori, hosildorlik, suv samaradorligi, tuproq namligi, agrotexnika.

Kirish

Qishloq xo'jaligida suv resurslaridan oqilona foydalanish, ayniqsa, suv tanqisligi kuzatiladigan hududlarda ekinlar hosildorligini barqaror saqlashning muhim shartidir. G'o'za yetishtirishda sug'orish rejimi va ko'chat qalinligi o'zaro bog'liq agrotexnik omillar hisoblanadi. Ko'chatlar haddan tashqari zich joylashtirilsa, o'simliklar o'rtasida suv, yorug'lik va oziqa moddalari uchun raqobat kuchayishi mumkin. Aksincha, ko'chatlar siyrak bo'lsa, maydonning hosil beruvchi imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmasligi ehtimoli mavjud.

Shu sababli, suv ta'minoti cheklangan sharoitda ko'chat qalinligi va sug'orish me'yorlarini alohida emas, balki yagona agrotexnik tizim sifatida ko'rib chiqish muhim. Maqbul yechim hududning tuproq xususiyatlari, iqlimi,

g'oz navi, vegetatsiya davri va suv bilan ta'minlanganlik darajasiga qarab belgilanadi.

Ishning maqsadi va vazifalari

Ishning maqsadi — suv tanqisligi sharoitida g'ozaning maqbul ko'chat qalinligi hamda sug'orish me'yorlarini uyg'unlashtirish orqali hosildorlik va suvdan foydalanish samaradorligini oshirishga doir ilmiy-amaliy yondashuvlarni asoslash.

Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilanadi: g'ozaning ko'chat qalinligi va suvga bo'lgan ehtiyoji o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish; sug'orish me'yorlarining o'sish va hosil shakllanishiga ta'sirini ko'rib chiqish; turli ko'chat qalinligi va sug'orish variantlarini taqqoslash mezonlarini belgilash; suv samaradorligini baholash ko'rsatkichini qo'llash; mahalliy sharoit uchun tavsiyalar ishlab chiqishga asos yaratish.

Asosiy qism

G'ozaning ko'chat qalinligi o'simliklarning oziqlanish maydoni, shoxlanishi, ko'saklar soni va hosilning shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Eng yuqori ko'chat soni har doim ham eng yuqori hosilni bermaydi: natija navning biologik xususiyatlari, tuproq unumdorligi, namlik zaxirasi va agrotexnik tadbirlarning bajarilishiga bog'liq. Suv tanqisligi kuchaygan sharoitda haddan tashqari zich ekin suvga bo'lgan umumiy talabni oshirishi va o'simliklar o'rtasidagi raqobatni kuchaytirishi mumkin.

Sug'orish me'yori belgilashda faqat bir martalik suv hajmini emas, balki sug'orishlar soni, ularning o'tkazilish vaqti, tuproqning suv-fizik xususiyatlari hamda o'simlikning rivojlanish bosqichlarini ham hisobga olish zarur. Suvni tejash maqsadida sug'orishni keskin kamaytirish hosil elementlarining shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun maqsad suvni shunchaki kamaytirish emas, balki mavjud suv resurslarini o'simlikning muhim rivojlanish davrlarida samarali taqsimlashdan iborat.

Ko'chat qalinligi va sug'orish rejimini baholash uchun dala tajribalarida bir nechta ko'chat qalinligi variantlarini turli sug'orish me'yorlari bilan birgalikda taqqoslash mumkin. Tajribada nazorat varianti, takrorlar, tuproq namligi, o'simliklarning o'sish ko'rsatkichlari, ko'saklar soni, paxta hosildorligi va sarflangan suv miqdori qayd etilishi lozim. Tajriba natijalari statistik tahlil qilinib, omillarning alohida va o'zaro ta'siri aniqlanadi.

Suvdan foydalanish samaradorligini umumiy baholash uchun quyidagi ko'rsatkichdan foydalanish mumkin: $WP = Y / W$. Bu yerda WP — suv mahsuldorligi, Y — olingan hosil, W — hosilni yetishtirish uchun sarflangan suv miqdori. Ko'rsatkichni hisoblashda suv miqdori va hosil birligi barcha variantlarda bir xil usulda ifodalanishi zarur. Ushbu yondashuv hosildorlikni suv sarfi bilan birgalikda baholashga yordam beradi.

Muhokama

Ko'chat qalinligi va sug'orish me'yorlari o'rtasidagi muvofiqlikni aniqlashda bir omil bo'yicha olingan natijani boshqa sharoitlarga to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish to'g'ri bo'lmaydi. Bir hududda samarali bo'lgan ko'chat qalinligi boshqa hududda tuproq turi, sho'rlanish, harorat va suv ta'minoti sababli boshqacha natija berishi mumkin. Shu bois tavsiyalarni ishlab chiqishda hududiy dala tajribalari va ishonchli meteorologik hamda agrotexnik ma'lumotlardan foydalanish muhim.

Mazkur tezis nazariy-amaliy yondashuvni bayon etadi. Muayyan hudud yoki nav bo'yicha tajriba ma'lumotlari taqdim etilmagani sababli unda aniq hosildorlik raqamlari yoki eng maqbul ko'chat qalinligi qiymati keltirilmagan. Bunday qiymatlar dala tajribasi natijalari asosida belgilanishi lozim.

Xulosa

Suv tanqisligi sharoitida g'o'za hosildorligini barqaror saqlash uchun ko'chat qalinligi va sug'orish me'yorlarini o'zaro bog'liq holda tanlash zarur. Maqbul ko'chat qalinligi o'simliklar o'rtasidagi raqobatni me'yorlashtirish, mavjud namlikdan samarali foydalanish va hosil elementlarining shakllanishiga

qulay sharoit yaratishi kerak. Sug'orish rejimi esa tuproq namligi, o'simlikning rivojlanish bosqichlari va mahalliy suv ta'minotiga moslashtirilishi lozim. Eng maqbul variantni aniqlash uchun ko'chat qalinligi hamda sug'orish me'yorlarining turli kombinatsiyalari bo'yicha dala tajribalari o'tkazish, hosildorlik va suv mahsuldorligini birgalikda baholash tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Allen, R. G., Pereira, L. S., Raes, D., & Smith, M. (1998). Crop evapotranspiration: Guidelines for computing crop water requirements. FAO Irrigation and Drainage Paper 56. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
2. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Crop water information: Cotton. FAO Land and Water.
3. Эгамбердиев, Х., Рахматуллаев, Д., & Дилмуродов, З. (2023). Грунт ва ер усти сув окимларининг узаро таъсирининг математик модели. Евразийский журнал академических исследований, 3(1 Part 3), 107-113.
4. Fereres, E., & Soriano, M. A. (2007). Deficit irrigation for reducing agricultural water use. Journal of Experimental Botany, 58(2), 147–159. <https://doi.org/10.1093/jxb/erl165>
5. Raxmatullayev, D. (2025). Sanoatni Milliy Iqtisodiyotdagi O 'Rni Va Uni Innovatsion Rivojlantirish Yo 'Nalishlari. GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT, 3(12).
6. Howell, T. A. (2001). Enhancing water use efficiency in irrigated agriculture. Agronomy Journal, 93(2), 281–289. <https://doi.org/10.2134/agronj2001.932281x>